

Verdiepende analyses derde cohortstudie wat betreft patroon van controle en dwang onder cliënten Veilig Thuis

Patroon van dwang en controle is genderspecifiek

Katinka Lünemann, Milou Lünemann, Majone Steketee

Patroon van dwang en controle is genderspecifiek

Verdiepende analyses derde cohortstudie wat betreft patroon van controle en dwang onder cliënten Veilig Thuis

Katinka Lünnemann
Milou Lünnemann
Majone Steketee

Utrecht, mei 2024

1 Inleiding

Dit rapport geeft via een verdiepende analyse van bestaande data meer inzicht in het patroon van dwingende controle in intieme relaties voor de groep volwassenen met en zonder (thuiswonende) kinderen die zijn gemeld bij Veilig Thuis. In deze inleiding gaan we eerst in op de achtergrond van dit onderzoek en de recente aandacht voor femicide en intieme terreur (paragraaf 1.1). Vervolgens beschrijven we het doel van het onderzoek en de onderzoeksvragen (paragraaf 1.2) en het construct van dwang en controle dat wordt gehanteerd (paragraaf 1.3).

1.1. Achtergrond

Aandacht voor femicide en genderspecifiek geweld

Recentelijk krijgt het voorkomen van femicide, het doden van vrouwen door hun (ex-) partner, in samenhang met dwingende controle of intieme terreur aandacht in de media en politiek.¹ Ook het ontbreken van een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld krijgt meer aandacht.

In de aanpak van huiselijk geweld is te weinig aandacht voor genderverschillen², dat wil zeggen: er wordt weinig rekening gehouden met de verschillen in macht, afhankelijkheid en verwachtingen ten aanzien van gedrag die uit mannelijke en vrouwelijke rollen voortvloeien.³ De aanpak van femicide vraagt meer inzicht in genderverschillen als het gaat om geweld in intieme relaties.

Onderzoek laat al decennia zien dat het zowel mannen als vrouwen zijn die schelden, duwen, slaan en vernielen, maar het zijn vooral vrouwen die slachtoffer zijn van structureel ernstig geweld.⁴ Vrouwen zijn vaker slachtoffer van seksueel geweld, van verwuring zonder en met fatale afloop, letsel, ernstige bedreiging, intimidatie en belaging.⁵ Wanneer vrouwen worden gedood of vermoord is dit in de meerderheid van de gevallen door hun partner of ex-partner,⁶ terwijl mannen vooral worden vermoord door mannen en niet in een intieme relatie.⁷ Partnermoord gevolgd door zelfmoord komt vooral bij mannelijke plegers en vrouwelijke slachtoffers voor.⁸

2 'Gender' onderscheid zich van biologische sekse, doordat het gaat over de sociale en culturele invulling van wat als mannelijk en vrouwelijk gedrag wordt gezien en de verschillen in macht die daaruit voortvloeien (Römkens 1980; Römkens 2010; Reed et al. 2010; De Vaan et al. 2013b; Steketee et al. 2016).

3 De Vaan et al. 2021. Zie ook Regioplan en Geweld Hoort Nergens Thuis 2021.

4 Van Eijkern et al. 2018; Steketee et al. 2020; Tanha et al. 2011; Van Veen et al. 2010; Römkens 2010; Reed et al. 2010; Graham-Kevan & Archer 2003; CBS, Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld (PHGSG) 2020.

5 Van Eijkern et al., 2018; Steketee et al, 2020; Akkermans et al., 2020.

6 Bijna 60% van de vrouwen die worden vermoord in de periode 2016-2020, worden door hun (ex)partner vermoord (CBS 2021).

7 Van de mannen die vermoord worden in de periode 2016-2020, wordt 30% door vrienden of kennissen vermoord en 4% door hun (ex)partner (CBS 2021).

8 Matias Gonçalves et al., 2020.

Mannen die lichamelijk geweld tegen hun partner gebruiken zijn devianter (plegen meer delicten) dan vrouwelijke plegers van partnergeweld,⁹ en vrouwen recidiveren minder dan mannen.¹⁰ Ook als het gaat om de meldingen bij de politie is in de meerderheid het slachtoffer een vrouw en de pleger een man.¹¹

Een patroon van intieme terreur hangt samen met femicide; hoge niveaus van controlerend gedrag hebben een voorspellende waarde voor ernstig of zelfs dodelijk geweld.¹² Het is niet alleen belangrijk oog te hebben voor het patroon van intieme terreur: op de overheid rust ook de positieve verplichting om slachtoffers van dwingende controle te beschermen.¹³

Patroon van dwingende controle / intieme terreur

In geval van intieme terreur gaat het om dwingende controle van (door-gaans) de man die zijn vrouw op verschillende manieren in haar vrijheid beperkt, haar vernedert, isoleert en (vaak ernstig) geweld gebruikt, waaronder seksueel geweld. Er is sprake van bezitsdrang en jaloezie. Het slachtoffer en haar kinderen voelen zich continu bedreigd en onveilig.¹⁴ Het samenspel van fysiek geweld, psychische vernedering en seksuele dwang waarmee controle wordt uitgeoefend, heeft grote effecten op de weerbaarheid en gezondheid van vrouwen. Die zijn groter dan de effecten van enkel lichamelijk geweld.¹⁵ De controle, het psychische geweld en het dreigen met geweld creëert een sfeer van angst. Vrouwen voelen meer angst dan mannen in geval van dwangmatige

controle door de partner.¹⁶ Het verlaten van een relatie waarin sprake is van intieme terreur is een riskante onderneming: de kans op stalking is groot, evenals het risico om gedood te worden. De periode rond het verbreken van de relatie is de gevaarlijkste periode voor vrouwen.¹⁷ Veel vrouwen vluchten met hun kinderen naar de vrouwenopvang voor bescherming.¹⁸ Ook dan is de kans op stalking groot, evenals controlerend geweld rond omgangsmomenten tussen vader en kinderen (Lünnemann et al., 2023). Dit patroon van intieme terreur staat tegenover het geweldspatroon van situationeel geweld. In dat geval komt het geweld vooral voort uit stressfactoren en onmacht. Het zijn situationele factoren, zoals hoge schulden, problemen op het werk of plotselinge levensgebeurtenissen, zoals verlies van een dierbare, plotselinge ziekte of verlies van werk die tot hoge mate van stress en (gewelds)conflicten kan leiden. Bovendien ontbreekt een patroon van dwingende controle en vrouwen leven niet met continue bedreiging en angst.¹⁹

Ook voor kinderen maakt het uit of sprake is van intieme terreur of van agressie vanuit stress en onmacht. Bij intieme terreur zijn kinderen zich bewust van het controlerende gedrag en ervaren zij een gebrek aan ruimte, ook om zichzelf te uiten. Ze zijn constant bezig met hoe ze zich moeten gedragen tegenover de controlerende ouder. Ze passen hun gedrag aan om eventuele conflicten of uitbarstingen te voorkomen en daarmee controle op de situatie te houden, door bijvoorbeeld niet zichtbaar te zijn, niet luid te praten, eenzame plekken op te zoeken waar ze zich veilig voelen.²⁰

9 Knaap et al., 2010.

10 Alberda et.al 2013.

11 Ferwerda & Hardeman, 2013; Lünnemann & Ter Woerds 2021.

12 Stark, 2007; Monckton Smith, 2021.

13 Avontuur, 2023; Lünnemann & Kool, 2024

14 Johnson, 1995; Graham-Bermann & Edleson 2001; Johnson & Leone, 2005; Johnson, 2006; Johnson, 2008; Stark, 2007; Monckton Smith, 2021.

15 Pico-Alfonso, 2005; Stark, 2007; Pels et al., 2011

16 Swan & Snow, 2002; Swan & Snow, 2010.

17 Campbell et al., 2001; Campbell et al., 2009; Monckton Smith, 2021; Stark, 2007.

18 Lünnemann et al., 2021.

19 Johnson, 1995; Johnson & Leone, 2005; Lünnemann et al., 2023; Lünnemann & Steketee et al., 2020;

20 Callaghan et al., 2018.

Op het moment dat ouders uit elkaar gaan wordt het controlerende en isolerende gedrag vaak voortgezet bij de kinderen: ze mogen bijvoorbeeld niet op een sportclubje of bij vrienden spelen.²¹ Ook lijden kinderen onder het feit dat de moeder weinig bewegingsvrijheid heeft, waardoor zeker jonge kinderen weinig sociale contacten met anderen kunnen hebben. Er wordt overigens ook weerstand geboden aan de beperkingen die worden opgelegd: moeders en kinderen zoeken emotionele steun bij elkaar en proberen het normale leven te behouden, bijvoorbeeld door toch samen een film kijken.²² Tegelijkertijd hebben kinderen er ook moeite mee als het gedrag van hun moeder verandert als hun vader thuis is. Kinderen begrijpen niet dat hun aandachtige, vriendelijke en warme moeder verandert is een stille, volgzame vrouw.²³ In Nederland is sinds kort meer aandacht voor intieme terreur en de samenhang met stalking.²⁴

Aanleiding voor de verdiepende analyse naar patroon van dwang en controle

In Nederland is nog weinig onderzoek gedaan naar intieme terreur of dwingende controle in intieme relaties. Sinds 2020 wordt in de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld (PHGSG), een internetenquête onder de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder, naast de vragen over ervaringen van verbale agressie en fysiek geweld in huiselijke kring en seksueel geweld, gevraagd naar stalking door de ex-partner en vormen van dwingende controle, ook wel 'coercive control' genoemd. Dwingende controle betekent dat één persoon de ander sterk domineert en controleert. Uit deze monitor

komt naar voren dat (jongvolwassenen) mannen en vrouwen in min of meer dezelfde mate slachtoffer zijn van verbale agressie en fysiek geweld in huiselijke kring, maar dat vrouwen vaker dan mannen slachtoffer worden van dwingende controle en stalking.

Ook in de derde cohortstudie naar de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling in geval er een melding is geweest bij Veilig Thuis, zijn verschillende vragen meegenomen over controle en dwang.²⁵ Een redelijk grote groep, 35% van de stellen zonder kinderen die gemeld zijn bij Veilig Thuis en 17% van de gezinnen die gemeld zijn bij Veilig Thuis, heeft een patroon van dwang en controle. Ook kwam naar voren dat in deze groep van dwang en controle het aantal incidenten partnergeweld zeer hoog was en het geweld nauwelijks afnam in het jaar na de melding bij Veilig Thuis. Deze algemene resultaten zijn interessant, maar zeggen nog weinig over genderverschillen in het onderkennen van dwang en controle. De data van de cohortstudie bevat meer informatie die relevant kan zijn om inzicht te krijgen in de groep slachtoffers die te maken heeft met een patroon van dwang en controle binnen hun intieme relatie of ex-relatie.

Het ministerie van VWS en het ministerie van J&V hebben het Verwey-Jonker Instituut gevraagd om een verkennend onderzoek uit te voeren aan de hand van analyses op de data van de derde cohortstudie waarin gegevens zijn verzameld ten aanzien van controle en dwang. In dit rapport wordt verslag gedaan van deze analyse.

In de volgende paragraaf (1.2) gaan we nader in op het doel en de onderzoeksvragen en in paragraaf 1.3 gaan we nader in op de operationalisatie van het patroon van dwang en controle.

²¹ Katz, 2020; Lünemann & Lünemann, 2024

²² Katz 2016.

²³ Zie voor het interview met Visser: <https://gezinsprofielen.augeo.nl/augeo-special-gezinsprofielen/intieme-terreur>. Zie voor meer informatie: www.hetverdwenenzelf.nl

²⁴ Factsheet Intieme terreur https://vng.nl/sites/default/files/2022-01/ghnt_factsheet_intieme_terreur.pdf; Steketee et al., 2020; Lünemann & Ter Woerds, 2021. Zie Le Compte & Groenen (2020) waarin aan de hand van het persoonlijke verhaal van het slachtoffer ook wetenschappelijke informatie wordt gegeven over aspecten van intieme terreur.

²⁵ In deze cohortstudie zijn 818 huishoudens een jaar gevolgd door op twee meetmomenten vragenlijsten af te nemen bij volwassen en kinderen (Steketee et al., 2023).

1.2. Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit verkennende onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de groep slachtoffers die bekend is bij Veilig Thuis en die zegt te maken te hebben met dreiging, controle en (seksuele) dwang. Hiervoor maken we een vergelijking van slachtoffers die een patroon van controle en dwang rapporteren met slachtoffers die geen patroon van controle en dwang rapporteren. Daarna maken we een verdieping op de groep die een patroon van dwang en controle rapporteren. Tot slot wordt gekeken wat op basis van de verzamelde gegevens kan worden gezegd over de aanpak en in te zetten hulpverlening en/of interventies voor deze specifieke groep en welke aanvullende informatie nodig is om een beter beeld te krijgen van het patroon van dwang en controle.

De onderzoeksvragen zijn:

1. In hoeverre verschilt de groep slachtoffers waarbij sprake is van controle en dwang van de groep slachtoffers waarbij geen sprake is van controle en dwang?
 - Hoe zien deze groepen eruit qua kenmerken zoals achtergrondskennmerken (bv. leeftijd, geslacht, gaat het om de huidige partner of ex-partner)?
 - In hoeverre zijn er verschillen dan wel overeenkomsten als het gaat om geweldsproblematiek (aard, omvang en ernst)?
 - Hangt controle en dwang samen met kindermishandeling?
 - Zijn er verschillen tussen de groepen wat betreft welzijn van volwassenen en welzijn van kinderen (waaronder trauma)?
 - Zit er een verschil in de hulp die slachtoffers krijgen?
2. Zijn er verschillen binnen de groep slachtoffers van dwang en controle?
 - Is er een verschil tussen de groep huishoudens zonder (thuiswonende) kinderen versus de groep met thuiswonende kinderen?
 - Is er een verschil ten opzichte van de groep slachtoffers waarbij het geweld is gestopt?

3. Wat kan worden gezegd over mogelijke implicaties voor de te ontvangen hulp bij de groep slachtoffers van controle en dwang (versus mogelijke implicaties van de hulp bij de andere groep slachtoffers)?

1.3. Construct van controle en dwang

In de cohortstudies wordt door middel van de vragenlijst Conflict Tactics Scale (CTS2) de prevalentie en frequentie van gedragingen in het afgelopen jaar van partnergeweld gemeten. In deze vragenlijst zijn drie elementen die mogelijk wijzen op het patroon van controle en dwang, namelijk 1. dwingende controle, 2. psychisch manipuleren en 3. dwingen tot seks. Deze drie elementen worden gemeten met verschillende items.

Dwingende controle is gemeten met drie items, waarbij één item gaat over het wegnemen van de zelfstandigheid van de partner en twee items over sociale controle door de partner. Psychische manipulatie is het manipuleren van je partner door middel van psychisch kleineren of vernederen van de partner. Vier items hebben hierop betrekking. Dwingen tot seks is gemeten met vier items waarbij dreiging gebruikt wordt om seks met de partner te krijgen.

Het hele construct controle en dwang is vervolgens opgebouwd uit een combinatie van deze drie elementen. Er is sprake van controle en dwang op het moment dat iemand slachtoffer was in het afgelopen jaar van minimaal 12 keer een vorm van dwingende controle én minimaal 22 keer psychisch geweld (zoals treiteren of vernederen) en/of bedreiging ten aanzien van seksualiteit. De variabele controle en dwang is een dichotome variabele: de waarde 1 wanneer sprake is van controle en dwang en de waarde 0 wanneer geen sprake is van controle en dwang in het afgelopen jaar (Zie voor een meer gedetailleerde uitleg van de Methodologische verantwoording het onderzoeksrapport van de derde cohortstudie²⁶).

2 Patroon van dwang en controle

2.1. Inleiding

Gedragingen van controle en dwang worden uitgeoefend door mannen en vrouwen, en zowel mannen als vrouwen kunnen er slachtoffer van zijn. Als het gaat om dwingende controle of intieme terreur gaat het niet om enkele gedragingen van dwang of controle, maar om een patroon van samenhangende gedragingen en uitingen waarbij inbreuk wordt gemaakt op persoonlijke en vrijheidsrechten van de intieme partner. Het is een proces waarin de afhankelijkheid van de (meestal vrouwelijke) partner wordt vergroot en de weerbaarheid wordt ondermijnd.²⁷

Om dit specifiek patroon van intieme terreur, waar de kans op femicide het grootst is, te meten via vragenlijsten is niet eenvoudig. Het is wel mogelijk om meer inzicht te verkrijgen in een patroon van dwang en controle. Voor dit onderzoek hebben we dit patroon van dwang en controle opgebouwd uit drie elementen (dwingende controle, psychisch manipuleren en dwingen tot seks) bestaande uit in het totaal 11 items, zoals in hoofdstuk 1 aangegeven. Wanneer we naar de correlatie van deze 11 items kijken, zien we dat deze 11 items wel sterk correleren voor de groep vrouwelijke slachtoffers, maar voor de groep mannelijke slachtoffers die binnen het construct vallen zijn de verbanden veel minder sterk.²⁸

²⁷ Zie ook de Factsheet Intieme terreur 2022. [Factsheet intieme terreur \(vng.nl\)](#).

²⁸ Zie Steketee et. al., 2023, p. 52.

We doen het onderzoek naar slachtoffers van dwingende controle. We hebben in de dataset gekeken of er voldoende data zijn om iets te kunnen zeggen over plegers van dwang en controle. Dit is niet het geval; het gaat om een te klein aantal respondenten die aangeven pleger te zijn van het patroon dwang en controle. Bovendien speelt er een probleem met betrekking tot de betrouwbaarheid van de informatie die plegers geven over hun eigen controlerende en gewelddadige gedrag.²⁹

Het patroon van dwang en controle verschilt voor vrouwen en mannen

De analyse betrof alle vrouwen en mannen die aan de eerste meting (T0) hebben meegedaan: 873 vrouwen en 394 mannen. In totaal vallen 255 vrouwen en mannen onder het construct dwang en controle. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van dwang en controle dan mannen: van de vrouwen valt ongeveer een op de vier onder het construct (n=207) en van de mannen ongeveer een op de tien (n=48).

Uit de vergelijking tussen de groep mannen en de groep vrouwen die onder het construct dwang en controle valt, zien we een ander beeld bij mannen dan bij vrouwen. Zo bleek dat mannen in de controle en dwang groep juist vaker een betaalde baan hadden dan mannen die geen controle en dwang meemaakten. Mannen die een patroon van dwang en controle rapporteerden vanuit hun (ex-) partner verschilden enkel op een aantal vormen van partnergeweld (psychisch, fysiek, mild letsel) met de mannen die geen patroon van dwang en controle rapporteren en het geweld wat mannen meemaken in de groep controle en dwang is een stuk minder dan vrouwen die slachtoffer zijn van controle en dwang. Dit geldt zowel voor de elementen die vallen onder het construct dwang en controle als de andere vormen van partnergeweld. Daarnaast komt naar

²⁹ Tierolf et al., 2019; Chan et al., 2011.

voren dat wat betreft welzijn er geen verschillen zijn tussen de groep mannen die wel en die niet onder het construct dwang en controle valt. Voor vrouwen die slachtoffer zijn van dwang en controle is er juist wel een groot verschil als het gaat om geweld en welzijn ten opzichte van vrouwen die niet onder het construct dwang en controle vallen.

We kunnen daarom concluderen dat vooral vrouwen slachtoffer zijn van dwingende controle. In onderstaande hoofdstukken gaan we dieper in op deze groep vrouwelijke slachtoffers en maken een vergelijking tussen vrouwen waarbij wel en geen sprake is van slachtofferschap van controle en dwang.

In dit hoofdstuk staan we eerst stil bij de achtergrondkenmerken van de slachtoffers (paragraaf 2.2). Vervolgens gaan we in op verschillen tussen de groep vrouwelijke slachtoffers van dwingende controle versus vrouwelijke slachtoffers waar geen patroon is van dwang en controle (paragraaf 2.3). In paragraaf 2.4 verdiepen we de groep slachtoffers van dwingende controle: bestaan er binnen deze groep verschillen als het gaat om de aan of afwezigheid van (thuiswonende) kinderen, het wel of niet doorgaan van dwingende controle het jaar na de O-meting, en het wel of niet ervaren hebben van een niet fatale verwurging?

2.2. Achtergrondkenmerken slachtoffers

De data laat zien dat vrouwen in de 'controle en dwang' groep de vragenlijst vaker hebben ingevuld voor de ex-partner dan vrouwen die niet in deze groep vallen. Vrouwen in de 'controle en dwang' groep zijn minder lang geleden uit elkaar gegaan, namelijk bijna 2,5 jaar (range 1 maand – 14 jaar, 54% een jaar of korter) versus ruim 3,5 jaar (range 1 maand – 38 jaar, 40% een jaar of korter) in de 'geen controle en dwang' groep.

Vrouwen in de 'controle en dwang' groep hebben vaker een gezinsinkomen onder de armoedegrens en geen thuiswonende kinderen dan vrouwen in de 'geen controle en dwang' groep. Er zijn geen verschillen in opleiding. Mogelijk dat veel vrouwen die wel een goede opleiding hebben, geen fulltime baan hebben waardoor ze minder inkomen hebben. In deze groep zijn vrouwen vaak gescheiden (het patroon van dwang en controle waarover ze in het afgelopen jaar rapporteren wordt uitgeoefend door de ex-partner). De vrouwelijke slachtoffers zijn dus vaak alleenstaande moeders, die de zorg voor de kinderen hebben waardoor ze niet fulltime kunnen werken. Uit de analyse komt naar voren dat bij alleenstaand ouderschap vooral de laagopgeleide vrouwen zonder startkwalificatie onder de armoedegrens leven (70% LO en 80% MAVO/LBO). Maar ook iets meer dan de helft van de alleenstaande moeders met een startkwalificatie (HAVO/VWO/MBO) leeft onder de armoedegrens. Overigens zien we geen verschil als het gaat om schulden of schuldhulpverlening tussen de twee groepen (wel/niet patroon van controle en dwang).

Tabel 2.1 Achtergrondkenmerken

	Vrouwen (n=873)			
	Geen controle & dwang (n=666)		Wel controle & dwang (n=207)	
	Percentage (%)	Aantal (n)	Percentage (%)	Aantal (n)
Betaald werk	59	393	57	117
Gezinsinkomen				
< 1500*	38	255	49	102
1500 – 3100	44	292	39	80
> 3100	18	119	12	25
Opleidingsniveau				
Lager onderwijs	7	47	7	16
VMBO, LBO	21	138	21	43
HAVO, VWO, MBO	48	324	50	97
HBO, WO	24	158	25	51
Schulden	23	154	29	59
Betalingsregeling	84	129 van de 154	80	47 van de 59
Partner*	42	268	14	29
Geen (thuiswonende) kinderen*	13,5	86	23	46

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

2.3. Verschillen tussen vrouwen met en zonder patroon 'dwang en controle'

In deze paragraaf staan we stil bij verschillen in geweld, welzijn en hulp tussen de groep slachtoffers die wel en niet onder het construct 'dwang en controle' valt.

Slachtofferschap van aspecten van geweld

Het construct 'dwang en controle' bestaat uit drie elementen: dwingende controle, psychisch manipuleren en dwingen tot seks. Het valt daarom te verwachten dat op de items van deze drie elementen vrouwen in de groep 'dwang en controle' meer dwingende controle, psychisch manipuleren en dwingen tot seks meemaken dan de vrouwen die niet in deze groep vallen. Maar ook als we kijken naar de andere vormen van partnergeweld, die niet in het construct van dwang en controle zijn meegenomen, zien we verschillen.

Vrouwen in de 'dwang en controle' groep maken meer mild en ernstig psychisch geweld³⁰, mild en ernstig fysiek geweld³¹ en seksueel geweld mee en hadden vaker mild en ernstig letsel³² in het jaar voorafgaand aan de melding dan vrouwen die niet in deze groep vallen (zie Tabel 2.2). Daarnaast is het percentage vrouwen dat ooit poging tot wurging heeft meegemaakt met haar (ex) partner hoger in de groep 'dwang en controle' dan in de groep 'geen dwang en controle' (45% versus 23%).

30 Mild psychisch is bijvoorbeeld schreeuwen en ernstig psychisch is bijvoorbeeld het dreigen om de ander te slaan.

31 Mild fysiek is bijvoorbeeld de ander duwen en ernstig fysiek is bijvoorbeeld de ander tegen de muur gooien.

32 Mild letsel gaat bijvoorbeeld om een blauwe plek en ernstig letsel is bijvoorbeeld iets gebroken hebben door het conflict.

Wat betreft kindermishandeling in het gezin, wat gerapporteerd kan zijn door een van de ouders over zichzelf naar het kind, of vanuit het kind over de ouder, zien we geen verschil tussen de twee groepen van 'controle en dwang'.

Tabel 2.2 Incidenten slachtofferschap geweld, letsel, dwingende controle naar wel/niet vallend onder construct 'dwang en controle'

	Vrouwen (n=873)			
	Geen controle & dwang (n=666)		Wel controle & dwang (n=207)	
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Slachtofferschap elementen controle en dwang				
Dwingende controle*	2.69	7.07	42.28	15.77
Psychisch* manipuleren	15.78	18.10	55.37	22.93
Dwingen tot seks*	0.96	5.62	8.33	19.99
Slachtofferschap andere vormen partnergeweld en letsel vanwege het geweld				
Mild psychisch*	8.06	11.29	28.01	14.88
Ernstig psychisch*	2.13	5.94	14.99	16.38
Mild fysiek*	5.92	14.37	34.71	39.03
Ernstig fysiek*	2.27	7.78	19.72	34.83
Ooit wurgpoging*		23%		45%
Mild letsel door het geweld*	1.80	5.26	10.36	15.70
Ernstig letsel door het geweld	0.51	2.97	3.34	8.97
Mild seksueel*	1.47	6.99	10.85	19.01
Kindermishandeling in het gezin^a	18.46	27.10	14.91	24.77

^a Dit is alleen bekeken voor de gezinnen waar thuiswonende kinderen zijn.

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

Het is interessant om te weten of het geweld na een jaar is afgenomen. Op grond van de primaire analyse (Steketee et al., 2023) weten we dat het geweld voor de groep die valt binnen het construct 'dwang en controle' nauwelijks was gedaald, terwijl dit wel het geval was voor de groep die niet onder het construct valt. (Zie ook de inleiding in het vorige hoofdstuk). Dit geldt echter de onveiligheid in gezinnen en relaties, en niet de individuele slachtoffers. Voor de individuele slachtoffers is het van belang te weten of het geweld en de controle door dezelfde (ex-)partner wordt uitgeoefend. Het is binnen dit beperkte verkennende onderzoek niet mogelijk dit uit te zoeken of het geweld door dezelfde ex-partner wordt uitgeoefend als bij de 0-meting. Er kunnen daarom wat betreft de ontwikkelingen rond geweld geen uitspraken worden gedaan over de verschillen tussen de groepen die wel en niet onder het construct vallen.

Verschillen in welzijn

We hebben naar traumaklachten gekeken en kwaliteit van leven voor vrouwen in beide groepen (zie tabel 2.3). Vrouwen in de 'dwang en controle' groep zijn vaker getraumatiseerd, ervaren meer angst klachten, depressieve gevoelens en herbeleving, hebben een lager zelfbeeld en een lagere kwaliteit van leven dan vrouwen in de 'geen controle en dwang' groep.

Tabel 2.3 Traumaklachten slachtoffers

	Geen controle & dwang (n=666)		Wel controle & dwang (n=207)	
	Percentage (%)	Aantal (n)	Percentage (%)	Aantal (n)
Traumaklachten*	15	98	32	63
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Angst*	49.68	7.04	53.43	8.80
Depressie*	48.92	7.54	52.59	9.85
Herbeleving*	47.92	7.26	50.14	8.67
Verstoord zelfbeeld*	48.19	7.26	52.01	10.45
Kwaliteit van leven*	7.11	1.30	6.60	1.57

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

Welzijn kinderen

Voor alle kinderen in de dataset geldt dat ze te maken hebben met directe of indirecte kindermishandeling. We zijn nagegaan wat de impact is van controle en dwang op de kinderen (zie Tabel 2.4). Vanuit de emotionele veiligheids-theorie is bekend dat partnergeweld een impact heeft op kinderen.

Als het gaat om kinderen van moeders die te maken hebben met controle en dwang zien we inderdaad dat het de emotionele veiligheid van kinderen verschilt ten opzichte van de kinderen die niet te maken hebben met controle en dwang van hun vader of de partner van hun moeder.

Tabel 2.4 Klachten kinderen en gehechtheid

Klachten	Wel controle & dwang		Geen controle & dwang	
	Percentage (%)	Percentage (%)	Percentage (%)	Percentage (%)
Traumaklachten	45		39	
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
PTSS	57.9	13.9	56.7	13.9
Emotionele onveiligheid				
Emotionele reactiviteit*	13.8	53	11.7	4.3
Gedragregulatie*	4.1	1.6	3.6	1.4
Openlijk bemoeien*	11.4	4.0	10.2	3.6
Openlijk vermijden	11.8	4.9	10.9	4.5
Gehechtheid: (hoe hoger hoe beter)				
Gehechtheid Vader	3.1	0.9	3.2	0.9
Gehechtheid Moeder	3.9	0.6	4.0	0.6
Psychosociale problemen: (lager is beter)				
Problemen leeftijds-genoten	2.06	1.7	2.23	1.8
Prosociaal gedrag	7.82	1.9	8.17	1.7
Emotionele problemen	3.03	2.6	2.83	2.6
Gedragproblemen	2.03	2.1	2.09	2.1
Hyperactiviteit/-Aandachtstekort	4.31	2.9	4.38	2.9
Kwaliteit van leven	48.9	8.8	47.3	8.9

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

Als het gaat om de andere aspecten van welzijn, zien we geen verschillen. Voor de gehele groep geldt dat veel kinderen last hebben van traumaklachten, psychosociale problemen, een onveilige gehechtheid met een of beide ouders en dat hun kwaliteit van leven laag is. Er is geen verschil te zien tussen de kinderen wiens moeder wel of niet te maken heeft met controle en dwang.

Hulp in jaar na melding

We hebben daarnaast gekeken welke hulpverlening vrouwen hebben gekregen in het jaar na de melding bij Veilig Thuis (zie Tabel 2.5). Dit gaat alleen over de groep vrouwen die zowel de TO als de T1 hebben ingevuld, omdat de ontvangen hulp een jaar later is uitgevraagd.

Er is geen verschil in de soort ontvangen hulp, behalve als het gaat om juridische hulp; vrouwen in de groep 'controle en dwang' krijgen vaker juridische hulp. Ook is er een verschil in de hoeveelheid formele hulp: vrouwen die slachtoffer zijn van controle en dwang krijgen meer vormen van formele hulp.

Tabel 2.5 Formele hulp aan slachtoffers

	Geen controle & dwang (n=364)		Wel controle & dwang (n=110)	
	Percentage (%)	Aantal (n)	Percentage (%)	Aantal (n)
Informele hulp	64	233	69	76
Algemeen maatschappelijk werk	31	113	37	41
Medische hulp	43	158	49	54
Juridische hulp*	35	126	51	56
Gezin/relatie/opvoeding	42	153	33	36
Psychiatrische problematiek	32	117	38	42
Gedragsproblematiek	15	53	14	15
Verslavingsproblematiek	4	14	4	4
Jeugdbescherming	22	79	26	29
Gespecialiseerde hulp HG/KM	18	66	25	27
Totaal aantal vormen van formele hulp*	2.41	1.75	2.76	1.87

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

2.4. Verdieping op slachtoffers van dwingende controle

We staan in deze paragraaf stil bij drie aspecten voor de groep slachtoffers waar sprake is van het patroon van dwang en controle. Eerst kijken we naar het onderscheid of er wel of geen thuiswonende kinderen zijn. Vervolgens naar het wel of niet stoppen van het patroon van dwang en controle. Tot slot kijken we naar het wel of niet aanwezig zijn van een wurgpoging.

Vrouwen met of zonder (thuiswonende) kinderen

Van de 207 vrouwen in de 'controle en dwang' groep heeft 22% (n=46) geen (thuiswonende) kinderen. Als we naar het geweld kijken, inclusief de elementen van controle en dwang, zien we dat de groepen op een aantal vormen van geweld verschillen (zie Tabel 2.6). Vrouwen zonder (thuiswonende) kinderen waren in het afgelopen jaar vaker slachtoffer van ernstig psychisch geweld en mild en ernstig fysiek geweld. Ook hadden ze vaker mild letsel dan vrouwen met thuiswonende kinderen. Bovendien zijn vrouwen zonder (thuiswonende) kinderen vaker geprobeerd te verwurgen. We zien geen verschil wat betreft de drie elementen die vallen onder dwang en controle, dus dwingende controle, psychisch manipuleren, dwingen tot seks. Ook zien we geen verschil in mild psychisch geweld, ernstig letsel en mild seksueel geweld.

Kijken we naar het welzijn, dan zien we dat vrouwen zonder (thuiswonende) kinderen vaker getraumatiseerd zijn en zij scoren lager op kwaliteit van leven dan vrouwen met thuiswonende kinderen.

Tabel 2.6 Aantal incidenten slachtofferschap gesplitst naar groepen wel en geen (thuiswonende) kinderen

	Thuiswonende kinderen (n=156)		Geen (thuiswonende) kinderen (n=46)	
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Slachtofferschap elementen controle en dwang				
Dwingende controle	41.31	20.01	45.20	20.40
Psychisch manipuleren	54.23	24.86	57.96	24.86
Dwingen tot seks	6.60	17.42	12.22	23.82
Slachtofferschap andere vormen partnergeweld en letsel vanwege het geweld				
Mild psychisch	28.15	14.96	27.83	15.03
Ernstig psychisch*	13.36	15.34	20.50	18.45
Mild fysiek*	29.50	36.13	52.85	43.55
Ernstig fysiek*	15.40	29.71	34.43	46.08
Ooit wurgpoging*		39%		63%
Mild letsel door het geweld*	8.56	14.26	16.24	18.42
Ernstig letsel door het geweld	2.84	8.53	4.96	10.45
Mild seksueel	10.02	18.17	12.04	21.51
Trauma*	24%	n=35	60%	n=27
Kwaliteit van leven*	6.8	1.50	5.91	1.50

*significant verschil tussen de groep met thuiswonende kinderen en de groep zonder (thuiswonende) kinderen.

Vrouwen waarbij dwang en controle stopt en waar het doorgaat

In deze paragraaf bekijken we de groep vrouwen waar sprake was van dwang en controle bij de nulmeting en die een jaar later nog steeds aangeven dat sprake is van dwang en controle ten opzichte van de groep vrouwen die een jaar later aangeeft geen dwang en controle meer mee te maken. Dit betekent dat vrouwen beide meetmomenten moeten hebben ingevuld en de vragenlijst over dezelfde partner hebben ingevuld. Dat zijn in totaal 87 vrouwen.

Van deze groep vrouwen geeft 55% (n=51) aan dat na een jaar geen sprake meer is van dwang en controle, waarbij 4 vrouwen tussen de metingen gescheiden zijn. De meeste vrouwen vulden al bij de nulmeting de geweld en controle gedraging over de ex-partner in (n=42) en 5 vrouwen zijn een jaar later nog samen met hun partner van de nulmeting. De andere 44% (n=41) heeft nog steeds te maken met dwang en controle een jaar later. Hiervan is 1 vrouw gescheiden in de periode tussen de metingen. De meeste vrouwen vulden het bij de nulmeting al in over de ex-partner (n=36) en 4 vrouwen zijn een jaar later nog samen met hun partner van de nulmeting.

We zien geen verschil wat betreft achtergrondvariabelen: betaald werk, inkomen, opleiding, wel of geen inwonende kinderen en hoelang iemand al uit elkaar is. En ook niet of het is ingevuld over de partner of ex-partner.

Wat betreft het geweld zien we verschillen bij een aantal vormen van partnergeweld (zie Tabel 2.7). Vrouwen die nog steeds dwang en controle meemaken een jaar later, gaven bij de nulmeting aan meer gedwongen te worden tot seks, meer mild fysiek geweld mee te maken en ook meer mild en ernstig psychisch geweld.

We zien geen verschil tussen de groep waar dwang en controle gestopt is en waar het voortduurt wat betreft dwingende controle, psychische manipulatie, letsel, ernstig fysiek geweld en mild seksueel geweld bij de nulmeting. En ook niet wat betreft het ooit meegemaakt hebben van een wurgpoging door (ex) partner. Deze resultaten moeten wel met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, omdat de groepen niet heel groot zijn.

Wat betreft het partnergeweld in het jaar na de melding zien we dat vrouwen waar de controle en dwang voortduurt meer fysiek, psychisch en seksueel geweld meemaken en ook meer letsel hadden.

Tabel 2.7 Aantal incidenten slachtofferschap naar wel/niet voortduren patroon van dwang en controle

	Jaar later geen dwang en controle meer (n=51)		Jaar later nog steeds dwang en controle (n=41)	
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Slachtofferschap elementen controle en dwang				
Dwingende controle	38.71	18.66	44.66	20.34
Psychisch manipuleren	50.02	20.46	55.98	25.81
Dwingen tot seks*	3.00	9.94	12.15	26.37
Slachtofferschap andere vormen partnergeweld en letsel vanwege het geweld				
Mild psychisch To*	23.62	15.59	29.68	13.91
Ernstig psychisch To*	10.39	14.88	18.56	17.71
Mild fysiek To*	23.75	33.95	38.58	41.52
Ernstig fysiek To	12.84	29.35	25.07	42.05
Ooit wurgpoging To		37%		46%

	Jaar later geen dwang en controle meer (n=51)		Jaar later nog steeds dwang en controle (n=41)	
Mild letsel door het geweld T0	7.41	14.11	10.73	16.95
Ernstig letsel door het geweld T0	2.00	8.26	4.46	11.21
Mild seksueel T0	7.76	15.60	13.00	20.09
Mild psychisch T1*	5.20	11.59	28.29	15.46
Ernstig psychisch T1*	1.37	4.28	16.10	17.01
Mild fysiek T1*	2.12	5.01	29.46	34.40
Ernstig fysiek T1*	0.47	1.73	17.22	31.21
Mild letsel door het geweld T1*	0.33	1.28	9.68	15.39
Ernstig letsel door het geweld T1*	0.02	0.14	4.07	8.68
Mild seksueel T1*	0.20	1.00	16.95	24.07

Qua hulp zien we dat de groep waar controle en dwang voortduurt meer medische hulp heeft gehad in het afgelopen jaar (zie Tabel 2.8). Voor de andere vormen van hulp geen verschil. Daarnaast heeft de groep waar controle en dwang voortduurt meer vormen van hulpverlening gehad, maar alleen als we informele hulp ook meetellen en niet als we alleen naar de formele vormen van hulp bekijken. We zien geen verschil wat betreft betrokkenheid van politie of het opleggen van een THV of contact/locatieverbod op zowel T0 als T1.

Tabel 2.8 Hulp aan slachtoffers waar dwang en controle wel/niet voortduurt

	Nog steeds controle & dwang op T1 (n=40)		Geen controle & dwang meer op T1 (n=47)	
	Percentage (%)	Aantal (n)	Percentage (%)	Aantal (n)
Informele hulp	84	31	66	29
Algemeen maatschappelijk werk	35	13	34	15
Medische hulp*	68	25	39	17
Juridische hulp	57	21	48	21
Gezin/relatie/opvoeding	35	13	34	15
Psychiatrische problematiek	49	18	36	16
Gedragsproblematiek	16	6	16	7
Verslavingsproblematiek	8	3	0	0
Jeugdbescherming	19	7	27	12
Gespecialiseerde hulp HG/KM	30	11	23	10
Totaal aantal vormen van hulp (inclusief informele hulp)*	4.00 (2.29)		3.23 (1.60)	
Totaal aantal vormen van formele hulp	3.16 (2.09)		2.57 (1.45)	
Politie betrokken T0	78	32	73	37
Politie betrokken T1	46	19	41	21
THV T0	12	5	18	9
THV T1	7	3	8	4
Contact/locatieverbod T0	20	8	24	12
Contact/locatieverbod T1	12	5	14	7

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

Vrouwen die ooit en nooit een wurgpoging meemaakten

Vrouwen die wel en geen wurgpoging meemaken verschillen op achtergrondkenmerken. Vrouwen die ooit slachtoffer waren van een wurgpoging voorafgaand aan de O-meting hebben vaker betaald werk, maar een lager opleidingsniveau en er zijn minder vaak thuiswonende kinderen (dus vaker geen of uitwonende kinderen op moment van melding).

Kijken we naar het patroon van dwang en controle tussen deze twee groepen, dan zien we dat vrouwen die een niet fatale verwurging hebben meegemaakt, slachtoffer zijn van ernstiger geweld en controle (zie Tabel 2.9). Zij hebben vaker te maken met psychisch manipuleren en met dwang tot seks met hun (ex)partner. Wat betreft het controlerend gedrag van de (ex)partners zien we geen verschil.

Daarnaast zien we dat vrouwen die te maken hebben gehad met verwurging zonder de dood tot gevolg ook vaker te maken hebben met de andere vormen van partnergeweld. Bij hen komt mild fysiek geweld wekelijks voor en ernstig fysiek geweld eens in de negen dagen. Dat is een enorm verschil met de groep waar geen poging tot verwurging plaatsvond. Daar komt psychisch geweld het meeste voor (eens in de twee weken) en komt mild fysiek geweld iets meer dan eens in de maand en ernstig fysiek geweld eens in de zes maanden.

Ook het letsel is ernstiger in de groep met poging tot verwurging. Mild letsel komt gemiddeld 20 maal voor het afgelopen jaar en ernstig letsel gemiddeld zeven keer het afgelopen jaar.

Tabel 2.9 Aantal incidenten partnergeweld en letsel naar wel/geen wurgpoging

Slachtofferschap elementen controle en dwang	Geen verwurging (n=113)		Wel verwurging (n=92)	
	Aantal (n)	SD	Aantal (n)	SD
Dwingende controle	38.3	19.2	46.3	20.5
Psychisch manipuleren *	49.3	20.3	63.3	23.8
Gedwongen seks *	2.0	5.7	15.7	27.1
Slachtofferschap andere vormen partnergeweld en letsel vanwege het geweld				
Mild psychisch *	27.3	16.2	28.9	13.2
Ernstig psychisch *	7.2	10.5	24.4	17.3
Mild fysiek *	13.8	19.1	59.9	42.1
Ernstig fysiek *	2.4	5.0	40.8	43.4
Mild letsel door het geweld*	2.3	4.6	19.8	18.5
Ernstig letsel door het geweld*	0.3	0.8	6.8	12.3
Mild seksueel *	8.4	16.1	14.1	21.9

*significant verschil tussen de 'controle en dwang' groep en 'geen controle en dwang' groep.

3 Conclusie

Het doel van dit verkennende onderzoek was meer inzicht te krijgen in de groep slachtoffers die bekend is bij Veilig Thuis en die zegt te maken te hebben met dreiging, controle en (seksuele) dwang in hun relatie of ex-relatie. Drie vragen stonden centraal: In hoeverre verschilt de groep slachtoffers waarbij sprake is van controle en dwang van de groep slachtoffers waarbij geen sprake is van controle en dwang? Zijn er verschillen binnen de groep slachtoffers van dwang en controle? En wat is de betekenis van de resultaten voor de te bieden hulp. Op deze vragen gaan we achtereenvolgens in.

3.1. Slachtoffers met en zonder patroon van controle en dwang

De analyse betrof alle vrouwen en mannen die aan de eerste meting (T0) hebben meegedaan van de derde cohortstudie: 873 vrouwen en 394 mannen. Ongeveer een op de vier vrouwen valt onder het construct 'dwang en controle' en van de mannen is dit ongeveer een op de tien.

Naast dat mannen veel minder vaak aangeven slachtoffer te zijn van gedragingen die onder het construct 'dwang en controle' vallen, komt naar voren dat de groep mannen die onder het construct valt, zich nauwelijks onderscheidt van de groep mannen die niet onder het construct valt; wat betreft het geweld zien we slechts enkele verschillen en wat betreft welzijn zijn er geen verschillen tussen de groep mannen die wel en die niet onder het construct valt. Bovendien zijn vrouwen die in de groep dwang en controle vallen slachtoffer van veel ernstiger geweld dan mannen die in de groep dwang en controle vallen.

We kunnen daarom concluderen dat vooral vrouwen slachtoffer zijn van dwingende controle. Dit komt overeen met wat in de inleiding is beschreven over dwingende controle/intieme terreur.

De groep vrouwen die onder het construct 'dwang en controle' valt is vergeleken met de groep vrouwen die er niet onder valt. Deze groepen verschillen op verschillende punten van elkaar. Wat betreft achtergrondkenmerken leven vrouwen die onder het construct 'dwang en controle' vallen, vaker onder de armoedegrens, zijn ze vaker gescheiden en hebben ze vaker geen (thuiswonende) kinderen. Bovendien zijn deze vrouwen slachtoffer van meer en ernstiger geweld, waaronder seksueel geweld, ernstig letsel en pogingen tot verwurging. Ook ervaren vrouwen die slachtoffer zijn van dwingende controle meer angst, hebben meer (trauma)klachten, depressieve gevoelens en herbeleving. Daarnaast hebben ze een lager zelfbeeld en een lagere kwaliteit van leven dan vrouwen in de 'geen controle en dwang' groep. De kinderen van moeders die te maken hebben met controle en dwang scoren slechter op de emotionele veiligheid ten opzichte van de kinderen die niet te maken hebben met controle en dwang van hun vader of de partner van hun moeder. Deze verschillen tussen de twee groepen vrouwen sluit aan bij de theorie waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen dwingende controle/intieme terreur versus situationeel geweld, zoals beschreven in de inleiding.

De hulpverlening aan beide groepen (wel en niet vallend onder het construct 'dwang en controle') verschilt nauwelijks in het jaar na de melding bij VT: alleen als het gaat om juridische hulp zien we een verschil. Vrouwen die slachtoffer zijn van dwingende controle hebben vaker juridische hulp. Ook zit verschil in de hoeveelheid hulp die slachtoffers van dwingende hulp krijgen: zij krijgen dus dezelfde soort hulpverlening maar meer vormen van formele hulp in het jaar nadat ze gemeld zijn bij Veilig Thuis.

3.2. Verdieping groep slachtoffers 'dwang en controle'

Een groep van 87 vrouwen die onder het construct 'dwang en controle' valt, heeft ook een jaar later over dezelfde (ex-)partner de lijst met vragen ingevuld. Het patroon van dwang en controle is gestopt bij 55% van de vrouwen. Vrouwen die een jaar later nog steeds dwang en controle meemaken, gaven bij de nulmeting aan meer gedwongen te worden tot seks, meer mild fysiek geweld mee te maken en ook meer mild en ernstig psychisch geweld. Wat betreft het partnergeweld in het jaar na de melding zien we dat vrouwen waar de controle en dwang voortduurt meer partnergeweld meemaken en dit geldt voor zowel mild als ernstig fysiek, psychisch, seksueel geweld en letsel. Qua hulp zien we dat de groep waar controle en dwang voortduurt meer medische hulp heeft gehad in het afgelopen jaar. Dit kan samenhangen met het ondervonden letsel. Voor de andere vormen van hulp is er geen verschil, ook niet als het gaat om betrokkenheid van politie of het opleggen van een contact/locatieverbod. Deze resultaten moeten wel met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, omdat de groepen niet heel groot zijn.

Binnen de groep slachtoffers van dwingende controle kan onderscheid gemaakt worden naar een groep vrouwen die te maken heeft gehad met verwurging zonder fatale afloop en de groep die hier geen slachtoffer van was. Als er ooit verwurging zonder fatale afloop heeft plaatsgevonden is er sprake van ernstiger geweld dan als er nooit een wurgpoging plaatsvond met hun (ex-)partner. Dit geldt voor alle vormen (fysiek, psychisch, seksueel geweld en letsel, psychisch manipuleren en dwang tot seks), behalve dwingende controle (wegnemen zelfstandigheid en sociale controle). Verwurging zonder fatale afloop wordt beschouwd als een belangrijke risicofactor voor ernstig en fataal geweld.³³ Dit lijkt te worden bevestigd in dit onderzoek.

33 Campbell et al., 2001; Campbell et al., 2009; Moncton Smith, 2021.

3.3. Implicaties voor hulpverlening

Het hulpverleningsaanbod lijkt weinig aan te sluiten bij de specifieke problematiek in geval van dwingende controle. Het soort hulp dat wordt geboden voor slachtoffers van dwingende controle is hetzelfde als voor slachtoffers waar hiervan geen sprake is. Wel is er vaker juridische hulp bij het patroon van dwang en controle. Dit duidt op juridische hulp bij de echtscheidingsproblematiek.

Binnen de groep slachtoffers die te maken hebben met controle en dwang zijn ook verschillen te onderkennen, waarbij de duur van het patroon, samenhangend met de ernst van dwingende controle en de mate van (seksuele) dwang en geweld, onderscheidend is. In de groep waar de dwang en controle voortduurt is vaker sprake van medische zorg vergeleken met de groep vrouwen waar het patroon niet voortduurt. Voor de andere vormen van hulp zien we geen verschil tussen de groep waar het patroon voortduurt en stopt en er wordt ook niet meer formele hulp gegeven. Evenmin wordt meer bescherming geboden door betrokkenheid van de politie, of het opleggen van een contact/locatieverbod.

We kunnen concluderen dat het hulpaanbod niet goed aansluit op het specifieke patroon van dwingende controle. In geval van dwingende controle dient de nadruk meer te liggen op bescherming en het bieden van hulp en ondersteuning van de intieme (ex-)partners apart, evenals hulp aan de kinderen. Om tot een adequate bescherming te komen is een gedifferentieerde aanpak noodzakelijk met aandacht voor het onderscheid tussen geweldspatronen van dwang en controle, met grote risico's op ernstig of dodelijk letsel, en situatoneel geweld.³⁴ Daarnaast is meer specifieke aandacht nodig voor kinderen. De negatieve impact van dwingende controle op kinderen binnen de gezinssituatie en na scheiding is bekend uit onderzoek.³⁵ Ook uit dit verdiepende onderzoek

34 Lünemann et. al., 2023; Stith et al., 2006.

35 Katz, 2016; Katz, 2020; Lünemann & Lünemann, 2024; Turhan, 2021.

komt naar voren dat de emotionele veiligheid van kinderen veel lager is in geval van dwingende controle. Wij vonden geen verband met kindermishandeling door de moeder en data ontbreken over kindermishandeling door de vader. Vervolgonderzoek is nodig naar de impact van dwingende controle op kinderen en de samenhang tussen partnergeweld en kindermishandeling, zodat deze kennis gebruikt kan worden om tot een adequate bescherming van kinderen te komen.

Het is belangrijk dat binnen Veilig Thuis de advisering rond hulp beter aansluit bij de problematiek van dwingende controle. Momenteel zijn er initiatieven bij Veilig Thuis om bij een vermoeden van dwingende controle in geval van omgangsproblematiek een specifieke vragenlijst (de Masic) af te nemen, om zo sneller meer inzicht te krijgen in het patroon van dwingende controle.³⁶ De Masic zou in het algemeen veel vaker afgenomen moeten worden, gezien het feit dat een op de vier vrouwen die zijn gemeld bij Veilig Thuis slachtoffer is van dwingende controle.

3.4. Tot slot

We kunnen voorzichtig stellen dat binnen het patroon van dwingende controle verschillende subgroepen zijn. Er is een kleine groep mannelijke slachtoffers die binnen het construct 'dwang en controle' valt, waar het verband tussen de items zwak is, en die zich nauwelijks onderscheidt van de groep mannen die niet onder het construct valt. Meer onderzoek naar dit patroon van controle is gewenst, wellicht is binnen deze groep ook sprake van een meer ernstige groep.

De groep vrouwelijke slachtoffers van dwingende controle onderscheidt zich echter duidelijk van de groep vrouwen die niet onder het construct 'dwang en controle' valt. Binnen de groep slachtoffers van dwingende controle zijn

er in ieder geval twee groepen vrouwelijke slachtoffers herkenbaar. Zo kan binnen de groep 'dwang en controle' onderscheid gemaakt worden tussen een groep slachtoffers waar het patroon van dwingende controle gepaard gaat met minder ernstig geweld en minder langdurig is versus een groep slachtoffers van dwingende controle waar het patroon van dwingende controle langdurig is en gepaard gaat met vergaande vormen van controle, ernstig geweld, seksuele dwang en niet fatale verwurging. Deze laatste groep zou waarschijnlijk het beste kunnen worden getypeerd als slachtoffers van intieme terreur en lijkt binnen Veilig Thuis als zodanig niet of te weinig wordt herkend.

Het vergt nader kwalitatief onderzoek om meer inzicht te krijgen in de verschillende patronen van dwang en controle, de impact ervan op slachtoffers, kinderen en plegers en de gewenste bescherming en hulp. Onderzoek naar plegers van dwingende controle is schaars en de vraag is in hoeverre vragenlijsten zich lenen voor betrouwbare informatie. Daarnaast is het belangrijk om het construct 'dwang en controle' zoals gebruikt in de cohortstudie te vergelijken met constructen in andere studies om de theoretische onderbouwing te vergroten en zo nodig het construct aan te passen.

³⁶ Landelijk netwerk Veilig Thuis, interne publicatie.

Literatuur

Alberda, W.S.J, D.L. & Verweij, S. (2013). Wat werkt in Nederland en wat niet? Den Haag: WODS/Boom Lemma.

Akkermans, M., Gielen, W., Kloosterman, R. C., Moons, E., Reep, C., & Wingen, M. (2020). *Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020*. Den Haag. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3019>.

Avontuur, I. (2023). *Nederlandse bescherming tegen femicide voldoet niet aan de eisen van art. 2 EVRM (recht op leven)*. Vrouw en recht (website vrouw en recht).

Callaghan, J.E., J.H. Alexander, J. Sixsmith and L.C. Fellin, Beyond 'witnessing': Children's Experiences of Coercive Control in Domestic Violence and Abuse, *Journal of Interpersonal Violence* 2018, 33(10), p. 1551-1581.

Campbell, J., D. Webster and N. Glass (2001) Risk assessment for intimate partner homicide. In G.F. Pinard and L. Pagani (Eds.), *Clinical assessment of dangerousness: empirical contributions* (pp. 137-157). Cambridge University Press.

Campbell, J.C., Webster, D.W. & Glass, N. (2009). The danger assessment. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(4), 653-674. <https://doi.org/10.1177/0886260508317180>.

Chan, K. L. (2011). Gender differences in self-reports of intimate partner violence: A review: *Aggression and Violent Behavior*, 16, 167-175. doi: 10.1016/j.avb.2011.02.008.

CBS (2021). Minder moorden in 2020 wel meer jongeren vermoord.

CBS (2020). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld (PHGSG) 2020*. Den Haag: WODC 3081c.

Compte, T.M Le & Groenen, A. (2020). *Als liefde overleven wordt. De vele gezichten van partnergeweld*. Pelckmans Pro.

Eijkern, L. van, Downes, R., & Veenstra, R. (2018). *Slachtofferschap van huiselijk geweld. Prevalentieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer en plegerschap*, WODC.

Factsheet Intieme terreur (2022). https://vng.nl/sites/default/files/2022-01/ghnt_factsheet_intieme_terreur.pdf.

Ferwerda, H. en M. Hardeman, *Kijk... dan zie je het!: huiselijk geweld geteld en verdiept-cijfers 2010 t/m 2012*, Arnhem: Bureau Beke 2013.

Gonçalves, M.A., Soeiro, C., Matos, M. (2020) Intimate partner homicide: A meta-analysis of risk factors. *Aggression and Violent behavior*. Vol. 50.

Graham-Bermann, S. A. & Edleson, J. L. (2001). *Domestic violence in the lives of children: The future of research, intervention, and social policy*. American Psychological Association.

Graham-Kevan, N. and J. Archer, Using Johnson's domestic violence typology to classify men and women in a non-selected sample, *Journal of Family Interpersonal Violence* 2013, 18(11), p. 1247-1270.

Johnson, M.P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women, *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294. <https://doi.org/10.2307/353683>.

Johnson, M.P., Conflict and control: Gender symmetry and asymmetry in domestic violence, *Violence Against Women* 2006, 12(11), p. 1003-1018.

Johnson, M.P., *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence*, Hanover/London: University Press of New England 2008. 25(4), 522-524. <https://doi.org/10.2307/23044209>.

Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: Findings from the national violence against women survey. *Journal of Family Issues*, 26(3), 322-349. <https://doi.org/10.1177/0192513X04270345>.

Katz, E. (2016). Beyond the physical incident model: How children living with domestic violence are harmed by and resist regimes of coercive control. *Child Abuse Review*, 25(1), 46-59. <https://doi.org/10.1002/car.2422>.

Katz, E., Nikupeteri, A., & Laitinen, M. (2020). When coercive control continues to harm children: Post-separation fathering, stalking and domestic violence. *Child Abuse Review*, 29(4), 310-324.

Knaap, L.M. van der, El Idrissi, L. & Bogaerts, S. (2010). *Daders van huiselijk geweld*. Onderzoek en beleid nr. 287. Den Haag: Boom Juridische uitgevers/WODC.

Lünnemann, M. K. M., Lünnemann, K. D., & Compagner, M. (2021). *In de lift. Cohortstudie naar de effecten van de Oranje Huis aanpak*. Verwey-Jonker Instituut.

Lünnemann, K.D & Steketee, M. (2023). Huiselijk geweld in Nederland. Hoofdstuk 9 in *Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk*. Eindredactie: J. van Doorn, J. Brands, M.J.J. Kunst, E.R. Muller, A. Pemberton en L. van Reemst. Uitgever: Wolters Kluwer, Deventer. p. 201-227.

Lünnemann, K. D., Compagner, M., Steketee, M. & Wildt, R. de, (2023). *Op zoek naar beschermingsarrangementen bij huiselijk geweld*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Lünnemann, K.D. & R.S.B. Kool, 'Strafrechtelijke aanpak van geweld in relaties en gezinnen', in: B. van der Vorm (red.), *Strafrechtelijke criminologie II. Een thematische verdieping in de relatie tussen criminologie en strafrecht* (Pompeereeks), Den Haag: Boom juridisch 2023.

Lünnemann, K.D & Ter Woerds, S. (2021). *Meer dan een ruzie. Politie in de netwerkaanpak huiselijk geweld*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap & Utrecht: Verwey-Jonker instituut.

Monckton Smith, J. (2021). *In Control. Dangerous Relationships and How They End in Murder*. Bloomsbury Circus.

Pels, T., K.D. Lünnemann en M. Steketee, *Opvoeden na partnergeweld. Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*, Assen: Van Gorcum 2011.

Pico-Alfonso, M.A., Psychological intimate partner violence: The major predictor of posttraumatic stress disorder in abused women, *Neuroscience and Biobehavior Reviews* 2005, 29, p. 181-193.

Reed, E., A. Raj, E. Miller and J.S. Silverman, Losing the "Gender" in gender-based violence: The missteps of research on dating and intimate partner violence, *Violence Against Women* 2010, 16, p. 348-354.

Regioplan en Geweld hoort nergens thuis, *Gendersensitief handelen bij huiselijk geweld. Handreiking voor casuïstiekbespreking in het kader van opleiding, training, intervisie of themabijeenkomsten*, 2021.

Römkens, R., Verzet van mishandelde vrouwen: Een kwestie van macht en onmacht, *Tijdschrift voor Vrouwenstudies* 1980, 1(3), p. 263-292.

Römkens, R., Omstreden gelijkheid; over de constructie van (on) gelijkheid van vrouwen en mannen in partnergeweld, *Justitiële Verkenningen* 2010, 36(8), p. 11-32.

Stark, E. (2007). *Coercive control. How Men Entrap Women in Personal Life*. Oxford University Press.

Steketee, M., R. Römken, T. Pels, K. Lünemann, E. Smits van Waesberghe, J. Mak, J. Mejdoubi en H. Harthoorn, *Preventie van intergenerationeel geweld Nederland en EU: verkenning van wat werkt*, Amsterdam/Utrecht: Atria/Verwey-Jonker Instituut 2016.

Steketee, M. J., Tierolf, B., Lünemann, K. D., & Lünemann, M. K. M. (2020). *Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Steketee, M.J. (2023). *Huiselijke geweld een complex en hardnekkig probleem*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Steketee, M. J., Van Loon-Dijkers, L., Lünemann, M. K. M., Dusault, Y., & Tierolf, B (2023). *Huiselijke geweld een complex en hardnekkig probleem*. Verwey-Jonker Instituut.

Stith, S.M., E. McCollum and K.H. Rosen, *Couples therapy for domestic violence: Finding safe solutions*, American Psychological Association 2011, *Violence Against Women* 2006, 12(11), p. 1026-1045.

Swan, S.C. and D.L. Snow, The Development of a Theory of Women's Use of Violence in Intimate Relationships, *Violence Against Women* 2006, 12(11), p. 1026-1045.

Swan, S.C. and D.L. Snow, A typology of women's use of violence in intimate relationships. *Violence Against Women* 2002, 8, p. 286-319.

Tanha, M., C.J.A. Beck, A.J. Figueredo and C. Raghaven, Sex Differences in Intimate Partner Violence and the Use of Coercive Control as a Motivational Factor for Intimate Partner Violence, *Journal of Interpersonal Violence* 2010, 10, p. 1836-1854.

Tierolf, B., Steketee, M. & Lünemann, K.D. (2019). *Dossier partnergeweld*. Verwey-Jonker Instituut.

Turhan, Z. (2021). Safe father-child contact postseparation in situations of intimate partner violence and positive fathering skills: A literature review. *Trauma, Violence & Abuse*, 22(4), 856-869.

Vaan, K.B.M. de, M. Timmermans en G. Homburg, *Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod*, Amsterdam: Regioplan 2013b.

Vaan, K.B.M. de, M.M. de Boer en M.C. Vanoni, *Genderscan aanpak huiselijk geweld*, Amsterdam: Regioplan 2013c.

Vaan, K.B.M. de, H. Harthoorn en K. Martina, *Gendersensitiviteit in de Nederlandse aanpak van huiselijk geweld*, Amsterdam: Regioplan 2021.

Veen, H.C.J. van der en S. Bogaerts, *Huiselijk geweld in Nederland. Overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*, Den Haag: WODC 2010.

COLOFON

Opdrachtgever	Ministerie van Justitie en Veiligheid
Auteurs	Mr. Dr. K.D. Lünemann Dr. M.K.M. Lünemann Prof. Dr. M.J. Steketee
Foto omslag	Juan Moyano, Purple Ribbon Against Violence
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59 C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-310-0

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, mei 2024

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.